

Förändringar i fågellistorna

Rapport 16 från Taxonomikommittén

Här presenteras några av de senaste besluten inom BirdLife Sveriges taxonomikommitté. Den fullständiga rapporten, inkluderande referenser, finns på birdlife.se/tk, liksom uppdaterade listor.

TEXT Gustav Asplund, Martin Stervander, Markus Lagerqvist och Erling Jirle

KUNSKAPEN OM FÅGLARS släktskap har ökat lavinartat, men forskningsresultat är en sak, hur vi ska tolka dem en annan. Det har lett till konkurrerande världslistor, var och en med en egen systematik. TK har hittills fört en egen lista för Västpalearktis, inte minst för att mer fokuserat fånga in kunskap om fåglarna i vårt närområde. Efter ett initiativ på internationella ornitologiska kongressen 2018 påbörjades dock arbetet att förena tre av världslistorna (eBird/Clements, HBW/BirdLife International och IOC) till en gemensam global lista. Detta har nu utmynnat i den självständiga listan AviList. TK har i samråd med BirdLife Sveriges styrelse valt att ansluta i och med denna rapport.

De nya versionerna av Västpalearktislstan, Sverigelistan och Namnlistan över världens fågelarter kommer därför rymma ett större antal förändringar. TK har förståelse för att det uppfattas som en olägenhet, men det finns starka skäl att tro att anslutningen till AviList skapar stabilitet för lång tid framöver. I framtiden kommer TK fokusera på kommunikation av årliga uppdateringar av AviList, men också fortsatt ge svenska namn till arter och underarter.

TK ingår också från och med 2025 i den regionala kommittén för Palearktis inom AviList och kan på så sätt påverka den globala systematiken mer än tidigare.

Skillnaderna mellan TK:s systematik och AviList handlar framför allt om olika tolkningar av data, inte minst huruvida det finns tillräckligt med information för att fatta beslut. Där intar AviList i dagsläget

Tajgasädgås blir nu skogsgås kort och gott.

en mer konservativ hållning. Följden blir att en rad arter slås ihop i avvaktan på bättre studier. TK har också ofta agerat förhållandevis snabbt med att implementera ny forskning och har inte sällan gått före världslistorna. AviList har dessutom i sin första version fokuserat på de arter där bedömningen skilt sig åt mellan världslistorna och därför inte prioriterat nya rön. När denna forskning beaktas i senare versioner av AviList kan alltså arter som TK tidigare urskilt, och som nu slås ihop, komma att delas upp igen.

I samband med övergången görs även några justeringar av svenska fågelnamn. Det handlar om artnamn som är direkt

missvisande och eponymer som ersätts med mer informativa namn. I övergången justeras även sekvens gällande ordningar, familjer, släkten och arter – ett arbete som TK varit direkt involverade i för AviList.

Sädgås delas upp i två arter
Sädgåsen *Anser fabalis* delas upp i två arter; skogsgås *Anser fabalis*, med underarterna *fabalis*, *johanseni* och *middendorffii* och tundragås *Anser serrirostris* med underarterna *rossicus* och *serrirostris*. Uppdelningen baseras på skillnader i morfologi, genetik och att arterna är ekologiskt separerade. Skogsgåsen häckar i tajgaskogsbältet från Skandinavien österut

till Ochotska havet. Tundragåsen häckar norr om skogsgåsen, på tundran från norra Skandinavien österut till Tjuktjen.

Genetiska data kompliceras av snabb artbildning följt av hybridisering. Genomdata visar dock konsekvent att spetsbergsgåsen *Anser brachyrhynchus* är nästlad inom komplexet *fabalis-serristrostris* och faktiskt är närmare släkt med skogsgåsen än tundragåsen är, vilket stöder en uppdelning i tre arter. Det östliga taxonet *middendorffii* har inte inkluderats i studierna, men behålls tills vidare som en underart av skogsgås i väntan på mer omfattande studier. TK har valt det äldre svenska namnet skogsgås framför alternativet tajgagås, som är ett mer sentida bruk. Referenser till bruket av skogsgås i historisk tid finns i långrapporten som hittas på birdlife.se/tk. ”Säd”, som helt enkelt angav att gässen födosökte på åkrar, fasas ut för att visa att det är nya arter och betona att de inte är varandras närmaste släktingar.

Amerikansk kricka försvinner
Amerikansk kricka *Anas carolinensis* skildes ut som en egen art från kricka *Anas crecca* redan i TK:s första rapport 2003, baserat på dräktskillnader och DNA-data som visade på närmare släktskap med den sydamerikanska arten gulnäbbad kricka *A. flavirostris*. Enligt AviList betraktas däremot *carolinensis* som underart till kricka baserat på hög grad av genöverföring och avsaknad av känd skillnad i parningslåten. Även om det finns en ganska djup divergens i mitokondrie-DNA mellan *crecca* och *carolinensis* är kärngenomdivergensen låg, vilket indikerar omfattande genflöde.

Prärietrana byter släkte...
TK gjorde 2024 en översyn av tranorna i släktet *Grus*, varvid snötranan urskildes till ett eget släkte, *Leucogeranus*. De övriga tranorna i Västpalearktis återfinns i tre relativt gamla klader, där en grupp med bland andra prärietrana *G. canadensis* genetiskt står utanför de övriga. Eftersom stödet för detta är relativt begränsat valde TK att avstå vidare uppdelning i väntan på bättre studier. I AviList har dock prärietrans klad istället lyfts ut till ett eget släkte, *Antigone*.

...liksom mindre strandpipare
Piparsläktet *Charadrius* delades nyligen

Amerikansk kricka blir nu återigen en underart till kricka, efter utflykten med egen artstatus.

Prärietrana, som har setts några få gånger i Sverige, byter släkte till *Antigone*.

Mindre strandpipare skiljs ut från *Charadrius* och förs nu till släktet *Thinornis*.

upp efter studier som visar att de inte är varandras närmaste släktingar – merparten av piparna står istället närmare viporna! Även i begränsad mening är *Charadrius* uppdelat i två relativt gamla klader. I AviList betonas detta genom att den ena gruppen, med de i Västpalearktis förekommande arterna mindre strandpipare och trebandad strandpipare, urskiljs som ett eget släkte, *Thinornis*.

Tundratrut återförs till silltruten
TK gav 2017 artstatus till tundratrut *Larus heuglini*, med underarterna *heuglini* och *barabensis*, baserat på bland annat genetik, habitatpreferenser och ruggningsstrategier, samt begränsad hybridisering. Taxonomin hos de stora trutarna i släktet *Larus* är dock omtvistad med evolutionärt unga taxa, hybridisering mellan arterna och behov av mera fältstudier. AviList har valt att inta en mer konservativ hållning och betraktar tills vidare *heuglini* och *barabensis* som underarter av silltrut *Larus fuscus*.

Atlantpetrell delas upp
Atlantpetrell delas upp i två arter; kapverdepetrell *Pterodroma feae* på Kap Verdeöarna och desertaspetrell *P. deserta* på ön Bugio i Desertasöarna. Uppdelningen baseras på olika häckningssäsonger och läten, samt även på mindre skillnader i morfologi och mitokondrie-DNA.

Ökenvarfågel del av varfågeln
Det har länge varit känt att uppdelningen av varfågel i en nordlig och en sydlig art baserat på dräktkaraktärer och habitatpreferens inte speglar de genetiska relationerna inom komplexet. TK har trots

Ökenvarfågel tappar sin artstatus och blir nu en underart av varfågel.

Gråkråkan är tillbaka som underart till kråka vid sidan av underarten svartkråka.

detta fortsatt att betrakta varfågel *Lanius excubitor* och ökenvarfågel *L. elegans* som skilda arter, i avvaktan på mer omfattande studier.

AviList betraktar istället varfågel *L. excubitor* som en polytypisk art, med underarterna *excubitor*, *homeyeri*, *koenigi*, *algeriensis*, *elegans*, *leucopygos*, *aucheri*, *theresae*, *buryi*, *uncinatus*, *lahtora* och *palldirostris*. I takt med att fler studier publiceras är det dock möjligt att vi kommer se framtida uppdelningar inom komplexet.

Kajorna får ett eget släkte
Flera genetiska studier visar att de två kajorna, kaja *Corvus monedula* och klippkaja *C. dauuricus*, utgör en relativt avlägsen systergrupp till övriga i släktet *Corvus*. De skiljer sig också markant åt i läten. Kajorna urskiljs därför i ett eget släkte, *Coloeus*.

Kråkan återigen en enda art
TK tvekade mycket länge att dela upp kråka i två arter, bland annat för att de östliga populationerna är dåligt utredda, att det finns en hybridzon som löper från Skottland ned till Italien och att den grå formen *cornix* ligger inkilad mellan svarta former i väst och öst (*corone* och *orientalis*). Eftersom världslistor och fågelböcker under lång tid ansett dem vara två arter

följde TK till slut efter för att nå konsensus och delade upp i gråkråka *Corvus cornix* och svartkråka *C. corone* 2024.

I AviList argumenteras däremot att det behövs mer forskning för att motivera uppdelningen. Det finns omfattande introgression av mitokondrie-DNA mellan *corone* och *cornix*, men också med halsbandskråka *C. torquatus*. Korrelation mellan genom- och dräktskillnader saknas även. Vidare visar analys av fenotyp- och genotypinteraktioner över hybridzoner att det är olika gener som ligger till grund för uttryck av helsvart färgning i de vitt skilda populationerna av *corone* och *orientalis*. Gråkråka och svartkråka slås därför åter samman till kråka *C. corone*, med underarterna gråkråka *C. corone cornix* och svartkråka *C. corone corone*.

Amurbuskskvättas förlorar sin artstatus
TK valde 2019 att ge amurbuskskvättas *Saxicola stejnegeri* artstatus baserat framför allt på genetiska studier som visade på en djup genetisk klyfta mellan *stejnegeri* och *maurus* och att de inte heller är varandras närmaste släktingar. AviList behåller dock tills vidare *stejnegeri* som en underart till vitgumpad buskskvättas *Saxicola maurus* i avvaktan på mer omfattande studier. Främst efterfrågas studier som

inkluderar samtliga taxa i komplexet, inte minst de sydöstliga underarterna *indicus* och *przewalskii*.

Gulärla delas upp i två arter
Gulärlan delas upp genom att de fyra östligaste underarterna *plexa*, *tschutschensis*, *macronyx* och *taivana* urskiljs som beringärla *Motacilla tschutschensis*. Beringärlan förekommer på båda sidor av Berings sund, till största delen i den del av nordöstra Asien och Alaska som utgör området Beringia.

Uppdelningen baseras på en djup genetisk klyfta mellan västliga och östliga underarter av gulärlan, samt att östliga gulärlor verkar stå närmare citronärlan än västliga gulärlor. Olika genetiska analyser ger dock delvis motstridiga resultat och dräktkaraktärer går i flera fall på tvärs med genetiken, varför TK fram tills nu valt att behandla gulärlan som en art i väntan på ytterligare studier. Det kan framöver dessutom bli aktuellt en ytterligare uppdelning av beringärlan i en nordöstlig (*plexa*, *tschutschensis*) och en sydöstlig (*macronyx*, *taivana*) art.

Bändelkorsnäbb återfår sitt artepitet
TK delade 2018 upp bändelkorsnäbb i tre arter, baserat på morfologi och läten: bändelkorsnäbb *Loxia bifasciata* i Gamla världen, amerikansk bändelkorsnäbb *L. leucoptera* i Nya världen och hispaniolakorsnäbb *L. megaplaga* på Hispaniola. I Avilist erkänns endast två arter, *megaplaga* och en holarktisk *leucoptera*. Därmed inkluderas åter amerikansk bändelkorsnäbb i bändelkorsnäbben. Observera att det vetenskapliga namnet nu blir *Loxia leucoptera*.

Östlig gulärla får artstatus och namnet beringärla. Trelleborg, januari 2021.

Präriesimsnäppor, tidigare wilsonsimsnäppor.

Nya svenska fågelnamn
I samband med anslutningen till AviList justeras även några svenska namn, bland annat på fågelarter påträffade i Sverige, dock inga svenska häckfåglar. TK har under en längre tid drivit ett projekt att minimera antalet eponymer, alltså fågelnamn som hedrar personer. Arbetet grundas i tanken att andra namn är att föredra före eponymer som inte säger något om fågeln i sig, oavsett vem de hedrar. Samtidigt bör hänsyn tas till stabilitet. TK har därför valt att stegvis justera de få eponymer vi har i Västpalearktis. I denna sista etapp berörs även arter som påträffats i Sverige, varför justeringarna har varit på remiss hos bland annat BirdLife Sveriges styrelse.

De nordamerikanska vagranterna wilsonbeckasin *Gallinago delicata* och wilsonsimsnäppa *Phalaropus tricolor* är uppkallade efter Alexander Wilson, ofta kallad den amerikanska ornitologins fader och som själv föredrog att ge nyupptäckta fågelarter deskriptiva namn i stället för eponymer. Beckasinen döps om till amerikansk beckasin och simsnäppan till präriesimsnäppa, den senare efter levnadsmiljön.

Ytterligare tre Sverigearter med eponyma namn ändras, av en tillfällighet alla döpta efter italienska ornitologer. Moltonisångare *Curruca subalpina* urskildes som egen art 2014 och fick då sitt svenska namn, en direktöversättning av engelska namnet som i sin tur hedrar Edgardo Moltoni. Denna döps om till rosensångare efter den karakteristiskt laxrosa undersidan hos hanen som särskiljer den från systerarterna rostsångare och rödstrupig sångare.

Även scopolilira *Calonectris diomedea* justeras. Arten är uppkallad efter Giovanni Antonio Scopoli som beskrev den, men det svenska namnet har endast använts sedan uppdelningen av gulnäbbad lira 2017. Det justeras nu till diomedeslira efter artepitetet och kan därför anses vara lättare att associera till arten. Namnet syftar på kung Diomedes i grekisk mytologi, vars följeslagare blir så förtvivlade när han dör att de förvandlas till sörjande havsfåglar. Betoningen av Diomedes ligger på det första e:t.

Slutligen justeras cettisångaren *Cettia cetti*, vars namn hedrar Francesco Cetti, som i övrigt inte har någon koppling till arten. Bland de drygt 30 arterna i familjen cettior (Cettiidae) är denna den enda som förekommer i Europa. De flesta arterna finner vi i Asien, med några representanter i Afrika och Oceanien. Cettior är inte nära släkt med vare sig familjen rörsångare (Acrocephalidae) eller gräsfåglar (Locustellidae) där till exempel gräshoppsångare ingår, utan är istället systerfamilj till stjärtmesarna! Övriga i släktet *Cettia*, liksom merparten av arterna i familjen, kallas cettior. Arten är till skillnad från övriga cettior tätt knuten till olika blöta habitat under häckningstiden, varför namnet ändras till sumpcettia. Värt att påminna är att vi accepterar ett antal svenska släktes- och gruppnamn baserade på vetenskapliga släktesnamn myntade utifrån personnamn, såsom just cettior. På samma sätt tolereras de som grundas på vedertagna namn på geografiska platser, som i sin tur är uppkallade efter personer. Ett exempel är beringärla ovan.

En Sverigeart med eponym återstår därmed, eleonorafalk *Falco eleonora*. Namnet hedrar den sardinska domaren Eleonora d'Arborea (1350–1404), som fick en lag instiftad för att skydda hökar och falkar vid deras bon. Av konsekvens borde även denna få ett nytt namn, där medelhavsfalk ligger närmast till hands. Efter sondering finner TK dock att namnet är mycket omtyckt och det finns även en tydlig koppling mellan person och art.

Fler förändringar finns i den fullständiga rapporten, bland annat uppdelning av streckad ökenlärka, nya namn som tamarisksångare och skymningslärka, nya och justerade namn på svenska underarter samt tillskott i VP-listan. **44**